המאסף

חדש טבת תקמח

חידה אחת קטנה, נצנה לעין
נערי בני ישראל להגיד פתרונה.

שְׁחָקִים לֹא יְכִילוּנִי וְהָאָרֶץ מְקוֹם שִׁבְתִּי,
בְּבֵית שָׂרִים אֲנִי שׁוֹכֵן וּבְבֵית רָשִׁים מְעוֹנָתִי,
קְצָרָה יַד יְדִיעַת אִישׁ לְהַשִּׂיג אֶת אֲמִתָּתִי;
וְכֹחַ אֵין בְּעֵין אָדָם לְהַבִּיט אֶל־תְּמוּנָתִי;
בְּיַעַת לְחִי זְמַן מוֹתִי וְגַם בּוֹ סוֹד תְּחִיָּתִי;
אֲנִי עֶבֶד לְאִישׁ חָמָס וּפִתְאֹם יַעֲבוֹד אוֹתִי.

אֲנָשִׁים נִלְאוּ לִדְרוֹשׁ בְּמָהוּתִי וְכָמוּתִי,
וְנָשִׁים שׁוֹקְטוֹת נָחוֹת בְּצִוּוִי בָּא בְּסִיבָּתִי,
אֲנִי אֶת אוֹהֲבֵי אֱהַב וְכָבוֹד יְנַחֲלוּ אוֹתִי;
בְּיָדִם אֶפְקְדֵהוּ תָּמִיד יְחִידָתִי וְנִשְׁמָתִי,
אֲנִי אֶת שׂוֹנְאַי אֶשְׂנָא וְאַשְׁבִּיעֵם מְרֵרָתִי;
וְקִוּצוֹ בְּחַיֵּיהֶם בְּחוֹסֶר כָּל־בְּמִיתָתִי.

שִׁמְי אַזְכִּיר לְכָל דּוֹרֵשׁ לְכָל חוֹרֵשׁ בְּעֶגְלָתִי ,
בְּסֵתֶר רוּם זְבוּל רֹאשִׁי וּבִימִינִי שְׁאֵרִיתִי ;
זְקוֹף נָא אֶת־ כְּפִיפָתִי כְּגֶמֶר דִּין לְתִפְאַרְתִּי ,
וְגֶרֶשׁ הַמְשׁוּלָּשׁ בּוֹ דְּחוּקִים מְשִׁכּוּנָתִי ;
וְאִם גַּם עוֹד בְּזֹאת לֹא בָא יְדִיד קוֹרֵא בְּסוֹד עִתִּי ,
עֲדֶן שֵׁנִית שְׁמִי אֶרְמוּז בְּדִבְרֵי שִׁיר מְלִיצָתִי ,
חֲקוֹר וּדְרוֹשׁ בְּרֹאשׁ זְמָרִי וְשָׁם תִּמְצָא תְּחִלָּתִי ;
וְתַכְלִית נֶאֱמָן תָּשִׂים לְסוֹף נָקֵן לְחִידָתִי .

חפשי .

מדרכי הלשון והמליצה

מכתב שמע שלמה .

בן ציר הנעורים , לאהובים נאהבים ,
פנויים וחורים , נגידים ונסיכים ,
חכמים וסופרים , מליצים ומשוררים , דורשי
לשון עברים , שלום מכל עברים ,

ציר חנכי לימים ותקס ישיסים , בישישים חכמה ותורף
ימים תבונה , תנונה תתן קולה ומוסדות תמדע
ירגזון , ונהגון יהושת תמומה מקול תקוותיך נסרים , הריס
נכח קולו יריע לף יגרים , לית סופר ליה סוקל , סוקל על
כפי התמנה היקף המבקשות נמדך , נמדך כל אמרי פי ואין
עונה אמרי .

אמרי מחזינה חוקר תעלומה , אני מסיבך מלין ואת רעיך
תסקיע בנעימה , תפיר מלבך בעם וחימה , ותיפת

רזון ועומה / לגירה נוולי מומה / מסוך במי מדע וחכמה /
ומכבה להבת שלהבת המטמא / תסקיטה רעם סריס / מבוכה
ומהומה / ותקוס סערה לדממה /

תשובה בחוקות המדע תכון / בעיר תמריה תאמר לשביב
לשולחי מעיה ופקידון / על רחבון רחמון ועל תחרון תחרון /

(ל) הנה מלין וקול תשמע כי בא ליום עד הלום מבשר טוב
משמיע מעלות לשוננו העברי ותת יקר תפארת
מעלות חז"ל תשר המה היו ביקרותיו / יעלו מדברותיו הלאות
עלי פיהם : תשואות חן חן לחיים טוב זה תשר לב בשורה טובה
יבוא ועוד יבשר / תדשות הוא מגיד ונלורות לא נודעו לא
שמעתן לחון מעולם / לך זאת היא נפלאת בעינינו תשר בכל
הבשורה הטובה לא נתן כבוד ללשוננו הקדושה ולחז"ל כי לא ספר
מלומת מה ממעלותיה הרמות והנשגות / ומעלות יודעה
ומכירה כאשר ספרו לנו תבותינו לאמר זו תפארתה וזה פריה /
אפס כי זה החכם דרך מוסר לו / יחשב דרכו כי לה דומיה
תהלה / לך לרך לא תשב לטוש יציע למרחוק / יסיס תפלה לבשורתו
לאמר בחוקף וחלקלקות דברה המבשר / תשר כן דרך לים
מחליק לשון / בפיו ובשפתיו יכבד את מהללו / ולבו רחק
ממעללו / מלפנו ר"י החבר תשר מדי ספר בשבחה כן נשק מעלותי /
על פיו ישוק כוורי מס"ח לשני עד סופו / ותת יקר תפארת
חז"ל וכר מן ס"ד לשליטי עד סופו / תשר כן עשה תדוקי תבי
נ"י עם בוא דברו לספר תהלת חז"ל / זו רחה שמץ דבר
ממעלותיהם הנכבדים וישפרס בששי לשליטי מספר המדות /
וניו"ד לרחבון מספר החוזון / ובשני לשליטי וע' לחמשי מאמרי
בינה / ועת לאמרת ס' היו לרפתהו לתת כבוד ללשוננו הקדושה /
בהרחותו / תת יקר תפארת גדולתה זו רחה לנהר קלת מגדרי
הפעלים המשוקפים במוגנם והבדליהם זה מזה בעומק החכמה /
כמו ההבדל שבין ירחה ובין שחר לשונות המשמשים זה למונן /
ומה זו נשבה להיות שירחה חלוקה מרישותיה להמיר הפעול
בפועל / וביחור ההבדלים שבין לשונות בעם עברה קלף
ווולמס / וגדרי חכמה בינה דעת והבדליהם זה מזה / כאשר
ירחה הרוחה במקומות מפוורים מחוברין / ובפרט בהערות

אשר העיר בלדק בחיבורו שפת אמת / שם נאמרו ונשנו גדרים
מהותיים לקלת הפרשים והבדלי קלת הנרדפים זה מזה / אשר
כל זה יורה על מעלות לשונו / ועוד ידו נטויה להרחות העמים
והשרים את יפי תפארת לשונו הקדושה / ובמקום תהלה /
שם תהי מעלה / כי לא יאותו יקר וגדולה / שם אין עושה
עלילה / ובמקום תהלה / שם תהי תְּהִלָּה / וכבר אמר המחכם
במשלו הנפלא / התהלה בלי זכר מעלה / היא כותר המעולה
הלוטה בשמלה / או כבית האוצר בלי סגולה ·

(כ) שם שם לו חוק ומשפט בספה אשר הִשְׁפָּה לבדן לשונו
עד ניטל ממנו רוב המדבר / את השבחה אשר היא
היתה נעברנו להשכיח ממנו שפתנו אשר נחלנו מאבותינו מעולם /
אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל / בימי בית שני
כמעט נשפח זכרון הלשון מאבותינו לולי יחידי סגולה / כי
התערבו בגוים וילמדו לעשות / ככתוב ובניהם חצי מדבר אשדודית
וגו' / בימים ההם אין לנו שם על לב ללמוד לשון עברי ולא
לכבוד היתה בתוכם / ומה גם היום אין דורש ואין מבקש ללמד
לאות לשון העברי כי רוב המונו בלעני שפת ידברו / ואין לנו
שם על לב להבין במקרא מפורש ושום שכל בפשוטי הכתובי'
לפי תקי לאות הדקדוק אשר אין מקרא יוצא מידי פשוטו כאמרם
ז"ל / כי רובי המונו יאמינו כי עקימת שפתם הוא מעשה
לעבור על ד"ת ממ"ש עם היות שכל רוח אין בקרבם להבין
מוצא שפתם לא במקרא ולא במדרש / וקלת מהחשבים חכמים
בעיניהם יפרשו הכתובי' בפשטות של ערמימיות ויעזרו בדרשות
דרשוס ז"ל להעיר בם על עוניים נעלמים מסוד ה' ליראיו לא
ידעו ולא הבינו אלה הבוערים בעם הלוקחים לשונם כפי המונן
מפשוטיהם / כאשר שמענו כן רבינו דורשי דמים המחזירים על
פתחי השערים / בערים ובכפרים הרו ערמימיות וילדו ביתורים
זרים אשר גדלום על ברכי המדרשים לא ידעו כוונתם כל יעמדו
נחמתם וייאר זה בעיניהם / ולו היה הולך רוח דעת והשכל
בדרכי לאות לה"ק יאמר בחוכיהם ביאור למיתי נאות לפשוטו
של מקרא כפי כללי הדקדוק / יבוון לשכל מלין ועליו יסחקו /
כאשר יאמר המושל הקדמוני בחוני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל

מליך / על כן מיעטו חרוזים בתרוגות להקדוק פשוטי לשיוריים כאמרם ז"ל רשיתי בני עליה וסמס מועטים / ונהי בלמו כעטלפים לא רצו אור בהיר הוא בשחקים / הנה כמו זאת הסבה / הפילה אחר לשונינו מאז ועד עתה / ועתה כמעט דגע היתה תחנה / כי העיר ה' לא רוח משכילי בני עמנו בחורי חמד חד"לע תשר מלאו ידם היום וכרתו ברית לנחות / בולא הפי ואולי תחזור העטרה ליושנה / קנאת סופרים תרבה חכמה / ולשון עלגים תמהר לדבר נחות .

אולם עוד רשיתי רעה חולי ורעה היא על לשוננו אשר נתנו מגרעות בה / והיא העדר התוספת אשר העדרה הוא פחיתות גדול ונגרע בלשון / כי זה כל לשון רשהיתה יהיה מלאה ושלריקה יצאה מאד / וזה כי כל הימים ישימו המדברים נוספות על הלשון פעלים ושמות חדשים מפעולות ותולדות וחכמות המתחדשות בכל יום ובכל עת ובכל רגע / ויום ליום יביע אומר ודברים חדשים ביום יגידנה גם על שערי החכמות המתחדשות מיום ל יום בתופ"עיק וולעקט"ריסיעט ומסטר"נומי וזולתם מהחכמות הנכללים בשלשת המחלקות לימודיות טבעיות ומלהיות / וכל תרם ומוסד מוכרח לקרוא שמות חדשות לכל המלאכות וכליהם המתחדשים מיום אל יום / אשר התחדשות המלאכות וקריאת שמותם החדשות לא תעצר מפי זרענו וזרע זרענו עוד כל ימי הארץ / ככתוב וכל אשר יקרא לו האדם הוא שמו / יקרא דייקא בלשון עתיד כאמור / והנה כל לשונות הגוים גדלו והתליחו וגם עשו פרי / ולשוננו עמדה מלדת ותהי עקרה / כי מיום לכת אבותינו גולה לא הוסף עליה נוספות / ותקטן מאד מכל לשונות הגוים / כי קטן יעקב ודל ואין לאדם רשאי לחדש בה דבר מעתה / ואפי תרפת רעב בגוים לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע חדשות ונאורות משפת עמים רבים אשר התחדשו מקרוב בחכמות ומלאכות חדשות לא שערום אבותינו לקרוא להם שם פעל ומלה / ומיקירי מחברי ספרינו חוורים על פתחי נדיבי עמים לשאול מבעוד ושפה ברורה לנפשם המדברת ביום שידברו גם על שערי החכמות והמלאכות החדשות / וקשי לחרפות לנו / כמ"ש בזוי הקה מאד זה אשר אין לו כתב

ולשון

ולשון, ומי יתן ישימו חכמי ישראל על לבם להסיר החלפה הזאת מעל פניהם, יעירו ויעוררו להוסיף פעלים ושמות ומלות לשרת גם בקודש כפי דרכי שמושי ספתנו לחתנו, ולא נשא עוד כלימת הגוים, לשאול שפה מהם, ודברי חלה לא ימושו מפינו ומפי זרענו להגדיל לשון ולהאדיר.

(ג) **יעיר** חזון לשמוע כלמודים בלחות לשון המשנה ולקרות לה שם לשון עברי, מי לא ידע ככל זאת אשר דעת שפתם ברור מללו במשנתם, ואחרי שחז"ל הם המה העברים אשר מלאו את הלשון במדבר, והם המה מניחי' אשר הסכימו יחד על מנהגי דרכי שימושי המדבר ההוא, ודברו בו בלחות כחקת מספר מנהגי שמושיו אשר הסכימו עליהם, הנם בלי ספק שלשונם זו תקרא בשם לשון עברי בהיות מניחים ודובריה עבריים.

אולם כל יודע מדין כי לא כלשון המקרא לשון המשנה עם היות שתיהן עבריות, יען דתיהם שונות בשרשיהם ושימושיהם, ג' שרשי לשון המקרא מיוחדות לעבריים לבד, ומעט מזער מלאו להם דוגמת בלשון עם ועם, ושרשי לשון המשנה רובם לקוחים מלשונות העמים, כמו חיל לצבא מלחמה מחפשי הבתים לשלול, קרחו"ל בשם בולטות ע"ם ויחפס ת"ת ובלם, החמלטי בשכיו בין כתם לחיל, קרחו"ל פלגם והוא לשון יוני, פלטר, מוכר פת נקי בל"י, מאכל פולטיקין חשובים בלשון יוני ורומי, לוחית של פלייטן, פלייטין שמן רוקח בל"י, לגיון מחנה בל"ר, וכיוצא בם שרשים רבים לאלפים ולרבבות לקוחות לבעלי לשון חשנה מספת עמים רבים משח"כ בלשון המקרא, וגם שימושיו לרוב עולים בקנה אחד עם שימושי לשון המקרא, כי הנה זה מנהג בעלי המקרא המקור מחפ"נ עם לות בכ"ם יגות על ב' פני' ג' לִנְדֹּר לְנַטֹּעַ ע"ד השלימים, ב' לַעֲשׂוֹת לְמַטָּעַת, אך לא תחבלע הנו"ן לעולם בדגש, ובלשון המשנה מלחמה לעולם מובלעת בדגש לְגוֹשׁ לְפוֹל לְגַח לְשׁוֹךְ, וככה בנחי פ"ג יו"ד ועמו סורס לקח מקרא אחד להם במקרא לָבַבְתָּ לְחֻדַּת לְבַקֵּחַת, ובלשון המשנה נחם לילך לירד ליקח, ולא נדע ניקוד הלמ"ד אם

היא בעירי או בחירק גחול להרגים הי"ד הטרטים במנעל / או אם נקרחם בחירק קטן הלמ"ד ונבליע הי"ד בדגש כמנהג המקרא ברגים מח"פי כמו הַצִּיב הַצִּיג מן יצב יצג / אשר זה לא יסופק עכ"פ במלת ליקח שהי"ו היא סי' החירק הקטן לבד והקו"ף דגושה להבליע חסרון הלמ"ד / וכן שב מנהג מלבי בלשון המשנה לשמש בנו"ן מקום מ"ם הרבוי / ולהיות גזרת נ"ל שוה לגזרת כ"ה כתמרס ז"ל לין קורין לת שמע / מה מניעו / וככה נהגו ז"ל להרכיב נפעל והתפעל כתמרס ז"ל / בתכוון נודמן נתפתח נתרבה / מה שלין כל זה מנהג תמידי במקרא כי אם מעט מועד לא בביר מלחנוס עד"ו ונקראו בשם זרים .

וכל חכם מבין מדעתו הרבה יותר ממה שפרטנו אשר בלשם יעידון יגידון שלא בלשון המקרא לשון המשנה / והוא הדבר שתמרו ז"ל לשון תורה לחוד ולשון חכמי' לחוד / וכל קולק על פשוטו של זה המאמר לפרש לותו בפשט ערמומי ותומר שהויסם עולים בקנה אחד / הוא זה בשקר פנים יפת ויחניף בחלקלקות להכחים הגלוי והמפורסם / ואם יתמר התומר וכי מפני שלא הלינו בעלי המקרא משתמשים בדרכי שמושי לשון המשנה נגווד תומר שלשון המשנה לינגו לשון המקרא / אשר הוא דבר זר כי לא הלינו לינו רחוק לחר שלא עזבו לחריהם זולתי ד"ל ספרי הקודם / ותולי מלחנו מהם יותר יקבן שברוב דברים לא יחדלו להשתמש בשימושי לשון המשנה / על זה בשיבתו לתמר לא והבא לך לף לחת רחוק שלשון המשנה היא לשון המקרא / כי ערן לא הוקק הדבר / ואם בעבור שהשתוו בקלת סרטיהם ושימושיהם או ברובם / הלא כמוהו לשון הלרמי מתדמה ברוב סרטיו ושימושיו / הנתמר בעבור זה שהוא לשון מקרא / והנה מרגלת בפי חז"ל לומר לא ליתמת תנא בשום מקום ולשמעינן / וככה נתמר לנתנו לא ליתמת כותב המקרא בשום מקום להבליע ו"ן ח"פ במקור עם לות בפ"ל בדגש כמו שמלחנוס בלשון המשנה תמיד .

אולם עם כל זאת נלות הוא להקרא בשם לשון עברי לחר שמניחיו והמדברים בו המה עבריים / ולין טענה

משפת עמים רבים אשר התיהדו בו ׳ (כי יתכן לומר שהיו
מעולם שפת עברי ושכחום וחזרו ויסדוס) כי אחר שהסכימו
המניחים עליהם מה לי מלה אחת או נכריח בי העיקר הולך
אחר ההסכמה ׳ וכן יתכן לומר בפעל לתרום יתרום שנהגו
בו בעלי המשנה ׳ שהוא פעל מחודש מן השמן בעת ההוא או
קודם לו גזרוהו בשינוי משם קרומה אשר למו היות התי״ו
שרשית (ומה גם היום יתעו כן הפייטני׳ כאשר שמענו כן רחינו
שמקונן אחד גזר תַּאֲנָנִי משם תַּאֲנָה ואניה (ירמי׳ ג) הלא היא
כתובה על ספר הקינות לט״ת מנחם ׳ ושעה ג׳ טעות ת׳
דימה היום קי״ו תקניה שרשית ׳ ג׳ הטיל בה נו״ן יקירה אשר
אפס מקום לה לפני גי׳ לרבים ¶ ב״ג כי מחוק הלשון להבליע בדגש
כמו מלרים נַתַּנְךָ יד (שם ה׳) ולפי חקי הלשון היה לו לומר וכן
אֲנָנִי כמו וְאָנֹכִי ואכלו פתחים (יחזק׳ כ׳) אבל מה היה למקונן
ההוא לעשות אשר לו מלת כדי גחולתו להשלים סדר האלפא
ביתא בקינתו לכן בחר לשום מוספות על הפעל כדרך שנהגו בשם ׳
מה שאין זה מספט הלשון ולו חכם השכיל בדקדוק הלשון היה
משלים התי״ו במלת תַּנְיָנִי בנגין פיעל מכ״ל ע״ם בלפיתמו צְפִינֵי
(ירמי׳ ד׳) והוא מטעם לַחֲנוֹת לנת יפתח (שופטים י״ח) שלדעת
יונתן ורש״י ענינו קינה ׳ ויתכן שגם המקונן ההוא בשיחות פניו
לחו״ל היה השגחתו כי ו״ל מ״ר פ׳ ך׳ ויתפרו עלי תקנה ת״רשני
עלה שהניחה תוחלה לעולם ׳ פי׳ מ״כ יללה וכני ׳ וכל זה
ענינו שוה לגזור פעל חדש בעבור דרשת הדורש כאמרם ז״ל
לשון חכמי׳ לחוד ול״ת לחוד אף כי הדרוש אשר הוא בעין
השמיטת ׳ וכעין לל תקרא שנהגו ז״ל לדרוש אין לסמוך עליו כלל
לבנות על פיו בנין חדש או משקל חדש או ליזה מובן חדש ׳
וכבר הענו בזה פייטני׳ רבי׳ ופה אפס מקום להעיר עליהם ׳
וקלקת הניחוס המדרשים להכניר מלין ולחרף תלמים חיים כמו
שיסד אחד המקונגים בת מלת רחמים לך׳ ׳ סיון לאמר מי כמוך
בָּאֵלִמִים׳ והוא חירוף ובידוף לומ׳ העמוד הזה אינני רואה ואינני
שומע ח״ו ׳ והפייטן הזה שגה לקרוא התל״ף בחירק אשר לו
היתה זאת כוונתם במדרשם (ניטן דף י״ו) אבל כוונתם ז״ל היתה
על גודל תריכת אף לרשעים בטעם אמרם ז״ל ליזה גבור הכובש
את יצרו שנאמר טוב ארך אפים מגבור ׳ ולפ״ו רחוי לנקד הת״ף

בפתח

נפקח כי הוא מטעם חוק וחמץ ק"ל תקיף וְאֱלֹהִים (דניאל ג' כ"ה)
והשם וחמיץ כח (איוב א') ק"י וֵאלֹהִים חילק / וכן הורגלנו בדרו"ל
לקרות הלמ"ד נפתח / וכעין זה דרשו שם על פ' מי כמוך
באלים יי / וזה שנה לו השנה / והשנה פיוטים רבים שונים
ומשנים) / ויהי מה שנה תנחנו רועים בלשונו וכל לשונו הגויים
פעלים ושמות משתנים שהחדשו מחכמי ההמון הבלתי יודעים
משפט הלשון הזה / וכלם יהנו גם כשכיל כשכל מבני אדם
לחר שהוכחנו המלות הזה בין המדברים להיות מורים ההורחה
ההיא לחר נחשב גם אין קפידת שם לא הוכחו בלשות / לחר
כעין זו המקרה קרה נ"כ בלשון המקרח לחר מניחה על לשות
יסדה / ומלשות בלשון הוא הקילור כאמרם ז"ל לעולם ישנה
אדם לתלמידו בדרך קלרה / על כן רחה מניחה לקלר בשרשים
ליסדם על שנים או על שלשה לותיות לא יותר / והנה נמלחים
גו שרשים חדשים מחכמי ההמון (לחר לא ידעו משפט הלשון)
בעלי תרבע או חמש לותיות / ובעד שרוב המרובעים והמחומשים
מורים על דברים שהמון עם משתמשים בם כמו בקנוק / גרול /
גבעול / דרבן / דרדר / ולול / חרמש / חרגן וזולתם / הלה
וכיולא בם הם דברים שההמון משתמשים והם וחם קרלוס
בשמותם מבלי בחינה בלשות / ולחר שהוכחנו המרובעים בין
המדברים לא רלו בעלי המקרח לשנותם על דרך הלשות כי לא
ידעו מה הוא / והנה מזה הסוג יתכן להיות פעל אחרוס
שנתחדשה מההמון בימי חז"ל או קודם להם מבלי בחינה בלשות
ולחר שהורגל זה הפעל בפי ההמון לא רלו חז"ל לשנותו ושנו
להיות שני שרשים קרס ורוס מורים מובן לחד וכמוהו רבים
בלשון .

והיה עכ"פ שומה עלת חז"ל לשמור דרך הלשות שם נחקת
משפט לשון המקרח / או כלשות לשון המשנה והיו
מקפידים על השינויים שלח להרגות בנפות בבלתי הבית זרים
בלשון והיו גוערים במדברים בלשון זר ואדם אין יכולו להיות
מורגלים וירבו הזרים בלשון / כמו שהקפיד ר"י על ר' נחמן
בחמרו פורתא דגונדריא הוא דקא עבידנא / ופ"ל ר"י מי סניא
מעקה דכתיב בתורתינו הוא מחינה דחמור רבנן (קדושין דף מ"ב)

ומטעם זה נער ר' יוחנן בתוספתא שבת רחלים ברבוי יו"ד מ"ס ולא חמר רחלות בתו"ו תי"ו כהרגל לשון המשנה / ונער ר' אבא שבת יין שמסכו גוי (ע"ז דף ל"ח ע"ב) שהוי לן לומר שמונו כהרגל לשון המשנה והקשלו אלא שהלמים לאמר שדעת שפתם ברור מללו בלשון המקרא רחלים מתים / ולא נמלא ברבוי ות"ו תי"ו בכל המקרא / וכבה מסיכה מורה עירוב מים ביין במקרא מסכה יינה משק"כ מוזגה שהוא מורה הרקה ושפיכת משקה מה מכלי אל כלי לבד כמ"ש התום' שם / והשיב ר"י לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד / כלומר כבר שב מנסך מלדי להרבות רחל בתו"ו תי"ו במשפט לשון נקבה כי נקבות הנה / וכן כבר הורגל בפעל מוזגה להורות עירוב מים ביין / והרקה ושפיכה ג"כ / כי לא ידקדקו ז"ל כל כך לקבוע בשפתם תיבות נבדלות לפעולות משותפות בכלל ונבדלות בחיוב פרט קטן מהיכות / אחר יעשו בעלי המקרא אחר שפתם ברור מללו ויבדילו ביניהם / אחר כן מנהגם על הרוב בהיות זכר נבדל מנקיבתו בשם / לא הקפידו להבדיל ביניהם בשימן הרבוי / אחר שכבר הם נבדלים בשם כמו עזים ותישים / רחלים ואלים / אחר כמו זה מדייקות הלח לא נשמר בלשון המשנה / וע"כ הקפיד ר"י על שימוש מלאכה מדבר כן יבואו הערלים ערלי שפה לשנות גם המה ולהניח זרים בלשון בלי דעת משפט הלחות / זה נ"ל ברור בפי' מלילקם לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד •

מבב זה נראה שלשון המקרא אחר בו דבר ה' עם נביאיו הוא יותר לח ויותר מבורר מלשון המשנה שנתחדש לחכמי ובלו בו זרים רבים מלשונות העמים ושימושי מבטאם / ואחר שמקצי הפלוחינו היו בעלי מקרא הוא עורף ושיעתו שהיו שנים הרבה קודם בעלי המשנה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בד' לרשון מכפלה / אין ספק שחבדוק בלשון מקרא / ביותר לח ומבורר שנו / לבן עלינו לשבח בתפלותינו בלשון המקרא כמ"ש התו' כמה פעמים ז"ל ליישב דקרא עדיף / וביותר לח ויותר מבורר ממנו כמו שפסק הרמב"ם שמדקדקי' בק"ש ובתפלה בכל לשון להתפלל בלשון הלח והמבורר יותר בלשון הסוא / ועם המבואר במה שקדם בלשון המקרא הוא יותר לח ומבורר בעברי מלשון

המשנה

ממנה שהוא נ"כ עברי / ק"כ היה מן הדין להניח הפלוגתא מכל וכל מיהם מסניית ולהביא מקראות מחתיך במקום שאפשר / ובנ"ד לא שלח ק"י יד בשנתו גם והניחם כמו שהיו רק העיר עליהם שאינם לשון מקרא / והנה הטוען לועג חמס יסער סער / יריע לף יגריח על לא דבר / דון ידין חוסב עוד כטוסה רעה •

(ד) אשר עוד ראיתי שהחכם הטוען הוא כמעיר ובא להניח חדשות ונלורות / דברים טובים ונחומים / אשר עליהם יחמד מכל הקדמוני שהקדמים אינם טובים והטובים אינם קדמים / כי הנה כולו מביא לו יה בהערה אשר לה שם בשלשה מיבות תלמודיות / לדרכן במין חומר הסרכבה / ואו הן אפילו כילד / מנין / ואם החכם מבין מדעתו בשלש חלה המלות שתים שתים נאו / לף אלו / כאי לד / מן אין / הן אלה לבדין הטובים עתיקים הם / כבר נלמדו ונשנו במוסף הערוך דף יג"ד ע"ב / ודף כ"ב ע"ב / ודף ק"ו ע"א / אך לא טוב היות ניקוד בינוני המ"ם בצירי כמו שנקוד על ידו והוא דבר שנתחדש זה לא שמענוהו בלשי היום להיות המ"ם המשמשת נרוסה לפני תות וולת לף"סבר / לא יקום ולא יסיר כי ניקוד הקודם ר"ל מצוי לא יחיד עב"י ניקוד הנמשך ולקרות מנון / אחרי הסנות המלה מת"לף לנו"ן / ואנחנו נהנגו לקרות מנון בחירק המ"ם שהרוני בין אלו אלה שהיות המבטא יסנגל הינוי המבקש / והוא דבר הלמד מכללי בדברי הר"ז בב' לשונות •

(ה) אחרי הדברים והשמת הלה הקרא החזק נוסח נרבת ניסב בסוכה על פי טעמות חמשה / (ו) אחב שחו"ל הקנו ואת הנרבה / מפשטת לם היה זה משקל בלתי נרוך בלשון לא היו נוהרים בו / (ב) דוגמת מנת לן במקראי קודם / בִּיבוּשׁ קלירה (יהי' כ"ג) / מניח לן לישון (קהלת ה') / דְּרוֹא מפני דוד (ש"א י"ח) / (ג) הרגל קריאת הל"מד בצירי המקובלת בפי כל היא עוד למו / כי לא שקר נחלו אבותינו / (ד) יניד עליו ויעו / והוא הלווי הדומה למקור / ואחר שנאמר הלוי שב יתכן לומר המקור לְיַשֵּׁב / (ה) דימה לבנות לם קטנת הלמות בלהב לם גדולה / כי העיר בליבה לחת גדולה היא אלין

נענין נרכת להפרים חלה / שמורם פרט נענין הפעיל לחינו
מורה פירוד כי מס עקילה כמו וכלפעוני יַפְרִישׁ (משלי כ"ג) /
והנה החכם ירמה שלטע הפליטה הגדולה יעור עיני הבחינה
עד לא יוכלו לרחות זכר הפליטות הקטנות ממנה :

והנני תני להשיב על שאלותיו ולהחיר ספקותיו נרוח משפע
ונרוח נאר / ולא יעשו שום רושם כלל / ואומר
הטענה הא' חלושה מאוד שאר הוכח תוכיח לומר מדע מהקושיא /
כי עליה אנו דנין ואם ים מקום למלת משתמע / אפס מקום
לשום קושיא שם"ס כי היא תעמה את הכל / על כן היה ק"ל
כ"י רגיל להקנות עם מקוכחין בשרש יעלה להם הוויכוח שלא יהי'
מקום למלת משתמע נוויכוחם / ומורה לא יעלה רחשם מכל
מלומה כי אם הבחינה השכלית שאר עדיה נאו למשפע היא
תעמה את הכל / אף כי כנר האיר ק"ל כ"י זה הספק בשמי
לשמק נרכה / כי ו"ל שם ואם שם ו"ל הורונו נוסח הנרכה /
בהרגל לשונם לשון המשנה הורונו ועלינו להקנים בלשון המקרא /
שאר כן חשנו ו"ל / הטענה הב' שאר טען מענין הדוגמת
שאר מלא / כנר הניאה ק"ל כ"י נסי' הנ"ל כי ידע שכל טוען
יטעון עליו נכח ואת הדוגמת / ושם הכה על הקדוד ואת
הטענה / זה החכם מהכנתו ההשנה עיניו השע לרחות נסי'
הנ"ל / הטענה הג' נעולה נמשך לביטול הנ"ל / אף כי אפס
מקום לסמוך על הקבלה נקריאת נמקום שום לאוש לסימנו כי
שוא דנר המלוי ורגיל מאד להשתמש נפי השמון או שגגה מאת
המסדרים והמגיהים / וכל יודע מבין בהנהנת התפלה והסליחה
שהניא מדוני לפני כ"י / הוא זה יבין כי לא שקר מליו / ומה גם
שהיקוד ליסב נד' נקודות לינינו דומה לפי' לאחד הזרים הד'
הנמלאים במקרא בִּיבוּשׁ / לִיסוֹד / לִישׁוֹן / לִרְוֹא / וגם שה
הזרים יהכן היותם שמות כמו יְסוֹד המזבח (ויק' ד') לבלתי
יִרְוֹא אף ה' (יהושע כ"ג) ובא השם במקום המקור / הטענה הד'
משיווי הלווי עם המקור / לא שרירא ולא קיימא כי לא זו שתין
לו לפני על אחד במקרא בנפ"י / אלא אף זו שם לנו עדיה
לאלפים שאר יעמדו נגדו לָרֶדֶת לָצֶקֶת לָלֶכֶת לָדַעַת וכמה
כל נחי כ"ף יו"ד וזולת הד' זרים הנ"ל / והנה לָשָׁבֶת עם

בכ"מ ובלתו הלח המה בכתובים פ"ו פעמים / וליכא לין נס
לחד בכתובים / ולין נדחק פ"ו עדים ולנעלח פי זרוח על פי
טעמיהן הלה החלוסות / והנה נרחה בעליל שלדק ק"ל כ"י נוו
ההגהה / והכלח רחיה עליה היח כמו שיניח רחיה על הלחם
והכשר והיין שהם משביעים ומולידים דם טוב / השענר"ה הה"
על דבר הפליחה שהפלח מפלחות תמימי דעים נוסף נרכת
להפרים הלה / לח עלינו תלוחתו לף כי היח לח לעזר ולח
להועיל למו בהשגתו על ק"ל כ"י / ואני לומרתי בחפוי שנשתבשה
בפי ההמון לקרוח להפרים בסי"ן כי הכוון היוח קריחתו בסי"ן
מטעם הלח פָּרוֹס לרעב לחמך (ישעי' נ"ח) ומלחתו ההפעיל מעניו
כִּי פָּרְסָה פרסה (ויקרח י"ח) לף לנטל דעתי מפני דעת הנחוצים
לשכר כבר התעוררו על זה ואמרו שהיח מלה לרמית מתוקנת
על דרך העברית כי היח מטעם תרומה שק"ל לפרשוחת /
לף כי לחר שמלחנו בכתובים הנפעל מטעם הפירוד כמו נתוך
לחנו נִפְרָשׁוֹת (יחזי' ל"ד) שפי' נפרדות זה מזה / וכן ולח פרשת
הכסף (משל' ד') פי' פרידת הכסף שהפריד משלו לחת למלך /
הנה נקל להוליח ההפעיל במובנו כי הנה ענינים חדשים רבים
בחפלוחינו כמו שהעיר ק"ל בהגהוחיו / וחת הברכה הוחיל
ולחת לידן נימת בה מלחת / הנה נפלה מחלוקת בין הפוסקים
בנוסחה י"ל להפרים חלה / וי"ל להפרים תרומה חלה / וי"ל
שהניחם בלחד לח עודים מפני ההפסק יעוין יו"ד סי' שכ"ח
בע"ו ובש"ך / ונשר יראה לי הוח לחר שהכחוב לומר רחשית
עריסוחיכם חלה תרימו תרומה (במדבר ט"ו) ות"י חד מן עשרין
ותרבע תפרשון תפרשוחת / וכן ת"ל והלשכנזי וכן פי' רש"י
ז"ל ק"כ זכינו לדין שנכון לומר להפרים חלה תרומה / כי' להפרים
חלה לחת תרומה / ולף כי ק"ל כ"י הניע נסדר הפלה ויעתר
יצחק הנוסחח תרומה חלה כדעת הש"ך / נמחילת כבודו לף
ירע בעיניו השגתי ויודה על האמת כי היח ישרה בעיניו .

(ו) ועל דבר העשר והמרומה לשר חשב בהגהת לַעֲשׂוֹק
בד"ת / לין התשובה שוה בנוק הזמן / כי כל מי
שעיני בחינה לו הוח זה יראה שלין בדבריו ממש / כי הרה עמל
וסתירה ויתרונות הסותרים בקרב השגתו ולד שקר / כי הנה

זה לשון השואל ראשון לין הורות ענין מלת התעסקו מלשון
ריב ומלה כו' / וכן הוא דעת הוקלם רש"י והרא"ש ועוד"ק ושאר
מדקדקי' ומפרשי המקרא ולין פוסה פה ומפלפל להוציא המלה
הזאת מענין עסק שבדברי חו"ל עכ"ל / ובמחילה מכבוד השוא /
שקר ענה בם כי ז"ל הרדק בשורש עסק / ומסתעל כי התעסקו
עמו / ענין טרידה וערעור מדרז"ל וילחו עליה עשיקים פי'
מערער לומר שלי הוא עכ"ל / והרא"ש כתב ז"ל עסק יהוג
בדברי קדמונינו / ובמוסף הערוך ערך עסק ז"ל ושמואל אמר
זה הלוקח שדה שים עליה עשיקין פי ערעורין (ק"ב כי התעסקו
עמו ת"ק לתעסקו עמיה) עכ"ל / והרב החכם ר' משה דעסוי
קרנס עסק (לשון ברונן) / הרי שאף כלם השוו הורות עסק
הנאמר בקורא עם עסק הנאמר בדרז"ל לומר שניהם מורים
הורות טרידה וערעור הכך ממה שהעיד השואל / ולפ
די זה שדברי סותרים המפרשים ושקר ענה בם / אלא
שהוא סותר לת עלמו במה שכתב לחר זה / זה לשונו הרי
שדעת המדקדקי' והמפרשים בהורות מלת התעסקו מסכמת
לדעת הפוסקים בכוונת ברכת לעסוק בד"ת ושלין הבדל כלל
בין מלת התעסקו שבתוב בסי"ן ובין הסורש הוא הנוכר תמיד
בדרז"ל בסמך עכ"ל / והנני רואים שהנאתו מוויפת מכוכה
יען קנגו בה השקר והסוקרים בשלום ישכנו כאחים יחדו לין
כרן ולין לוחה בהשגתו / ואת היא נפלאת בעיני / החכם
יענה דעת רוח / אבל בלחת לחמר ת"ת ג"י בסוף סדר הסליחה
במליצה הנקראת פסע ערש / איך התעוקה עשקה ואת / כי
לחמנ כן דרך כל מי שדרכו לילך ולהגיד ולהתפלר בהשג יד /
להיות תשוקתו גדולה מהשגתו / ולכן לינגו רואה הוא לעלמו
כי ענני הכבוד המדומה מתפלים והר הלמת והוא הדבר שלת
הם ת"ת להסיד על כמו שלה ההשגות כי זיופם נראה
בעליל לכל מי שעיניו בחינה לו / ואני לת יכלתי להתאפק כי
דרך נעריס לי .

(ו) אולם בנידון הקריאה בסי"ן או בסמ"ך / הנה לין הבדל
במבטא ביניהם / ומה יתרון לבעל הלשון כי הם
רואת עינין / ואחר שבעל הדין הודה שעשק ועסק מקרא
ומשנה

ומשנה סוים במובן , ומהמבואר במה שקדם שלשון המקרא הוא יותר נח ומבורר בקריאה ובמכתב מלשון המשנה , ש"כ הדין נותן להיות המכתב בלשון בסי"ן , ואין טענה מהענין הקדם , כי הנה אתנו ענינים רבים חדשים בתפלותינו ומה בכתובי כאשר העיר עליהם ש"י ים ים על מקומו לומר אין לו ענין בעברי אלו אינו על ענינו בעברי , וגם זה נעור ועומד על מקומו , והעברי להתעסק , (יעוי' ויעתר יצחק סי' ד"ד) , קינלי לדברים , שלוש מכל עבריה , לדורשי לשון עבריה , ולהחכם בשוקל ומי נעל דבריה , ולכל ישראל חבריה , מן הגעיר הגעיריה . היום עש"ק פ' דר"ח מרחשון תקמ"ח לפ"ק .

שייכא שלמה במו' יצחק לביה לוי מסאטנאב .

נאום המחבר הנה עוד אחת ידי תשובות על דבר שלח השוחל ה"ה הרבני המדקדק מהו' שבי' גוטמאן מפיעטרקוב אשר שלח אל על מיזה הנהות שבתב ש"ש בסדר תפלה ויעתר יצחק , ואם יתנו לי מנהיני החבורה מקום בין שורות מבתביהם , אזי אולאי להדפיסם בקרוב ש"י אשר רגל על לשונו לומר חכם בני ושמח לבי והשיב חורפי דבר , והי' ירצני נפלאות מתורתו אכי"ר , שלמה הכ"ל ,

---

משלי מוסר .

האשה והדבורה

בעד האשנב אשה נשקפה ,
ותרא דבורה קטנה מעופפת
על כל עלי וטרפי הצמחים
לינוק הדבש ומהוק מהפרחים
ותאמר האשה אל הדבורה
שמעי נא אלי נמהורה !

איך לכל פרחי הגן תשוקקי ,
ומכולם הדבש תמצי ותינקי ,
אולי פורים בין הגפן ותאנה ,
שרשי פקועת ראש ולענה ,
הלא מות בקרבם ? לכן תגידי ,
האם ממות לא תפחדי ?
ותען הדבורה בי הגבירה !
כמוך כמוני ממות אירא ,
אך דעי ! רק המתוק ינקתי ,
והארס והמר בתוכם הנחתי !

* * *

החכמים בעיניהם , בהבליהם כעסוני , (א)
ותחר רדפי החכמה הרדיפוני ,
לאמר : מלחמה אל תאכל ותטעם ,
כי מרה תמצא בה אחר הנועם ,
גם חמת תנינים וראש פתנים יגרה ,
כל שומר נפשו ירחק ממנה !
השיבותים : שמעו נא המורים ! (ב)
אני אעשה , כאשר תעשינה הדבורים ,

אהרן האללי .

(א) הבל תקולגס פה תכלנליכן , פחלחורטייל .

(ב) המורים תקולגס פה זיעשן/ליכאר , נאהלל למו ולהורה ניתן בלבו וכו' .

מכתבים שונים

מאת

הקור דין

כתבתיו לכבוד קבלת קדמונינו ז"ל

אני נפתלי הירץ בן ישעכר וויזל
ז"ל

בקונטרס המתפץ לחדש ניסן שנת תקמ"ו לפ"ק, נלע"ד דברים אשר לא כן על המחברים בעלי המוסר, שכרו בספריהם ענין הנוגע המגיע לאדם לחרי מותו, שעל דרך כלל כנותו בשם גהינם, והיה מליצה לקוחה ממאמרי רבותינו ז"ל, שכרו ענין זה במקומות רבות בתלמוד ובמדרשים, והרבו למרים על הענין הזה, כמו לא ותוכך זעם ולרה ומצירי שחול וכיוצא, וחלקו בו מדורות, ולכל מדור בשם יקריחו, ורבות כאלה וכמו שנזכיר קצת מזה עוד במאמר הקצר הזה.

וראשית דבר נאמר, שכל ענין כזה המקובל בלומה, שיחידיהן בכל דור היו לאנשים חכמים ונבונים, לאנשים שנתנו לומות על לדקתם ועל לחות שכלם, ולין מהם מערער על הענין ההוא, כל לים המלונץ עליו, מלבד שבגלותו מחטיא את נפשו, אלא שלומר לכל כי שכל הוא, כי מי שדעתו יפה יבין שבענינים כאלה לין שכל האדם שליט, כמו שאליט בדברי הלמודיות, כי על הלמודיות יש מופתים מוכנים, בעבור שמדברים על גשמים ועל מקרי הגשמים, לא כן הדברים הנפשיים, כי תמול לנחנו ולא נדע, הן הנפש הזאת בשנתה בקרבנו, וכל רגע תחיינו ותתיר את פנינו, עד שמרוב ההדר שלנו מרגישין בה, ברור לנו שהיא בדמות אלהים, לא ידענו מה היא, ועל לזון דרך היא קשורה עם

הנוף ומעלת בר / לף כי לחרי הפרדס מן הנוף / ומעמוד
בעלמותה לבדה / מי ידע מה תהיה זו / ומה הם המקרים
אשר תקרהנה לה בעת הסיח / על שיתנאה על חבריו להחליט
מה שידמה הוא על ענין זה / ולהקלוזן על זולתו לא ידמה
הענינים על דרך לחרת / כי לין זה הלא גבה לב בתרח סכלות /
וכמו שהקנלו על זה המסכילים בעלי המוסף בעלמם / בהקדמה
שהקדימו לקונטרסיהם היולחים בשנה זו /

ואולם לדבר בפנימיות הענין הזה / ולכנום במחקר שכל
על מיני העומשים שהן תפשרים זו בלתי תפשרים
לנפש האדם לחרי מותה / לו יהיה החוקר בלתי מעדת בני
לב / מכת גדולי עולם / ומן הטרידים אשר ס' קורח / לא ימלט
מעקשות פה בני אדם / כי יעמיד דבריו במערת לחליפות /
וימלא מערכה מזה ומערכה מזה / מזה את הפלוסופים הבונים
מחקריהם כפי דרכי ההגיון / על פי הלעות ידועות שיסדו להם
ליסוד מוסד לבנות עליהן מה שבנו / ועל כל דבר המנגד
ליסודותיהן יתרקו בן / ויאמרו לך זוג הוא / ומזה את המאמינים
לדברי זולתם הנאמנים להם / מבלי שים לב להבין מה דברו
הנאמנים האלה / ומה רצו להודיעם / והולכים לתומם להאמין
לפילו הם הדברים מנגדים לחוסי בשר / חי שהינו משתי הכתות
שוכרנו וידבר דבר / יאמרו כי שתי המערכות / ותהיה לך
המלחמה פנים ואחור / אלא יאמרו לין תבונה בו / ואלה
ידברו עליו רע / וישימו מבין דבר לשוברו / בין בנים לא
לחון בם / לאנס מי שלבו עוד עליו / ויודע בעלמו שהינו
מסכיל על דבר למנוע חן בעיני אדם / וכן יודע בעלמו שיקר
בעיניו כבוד הבשר ודבר קדשו מכבוד נפשו / הוא לא יחוש
לנלעגי ספה / ויגיד האמת בקהל רב / גם אם רבים שחו
עליו / ואם גדר מוה ונדר מוה / יעבור ממקום לר / אל
אחד לא מוכן אחריה / ויעמיד במרחב רגלין / וברגות כי
דרכו / גם מנגדיו ישלימו אתו :

ואנכי מלו מנעתי עלמי מהתבונן במופלא ממני / או לרשום
על ספר הנשגבות והסודות שזכרו מחברים רבים
בספריהם / אם לין בידי לפרשם כהוגן עד שיהיו מוסכלים
לרעיון

לרעיון האדם, להוציא מהן תולדות להצלחת נפשו. וכבר כתבתי על זה תוכחת מגלה בחלק השני מספר המדות, כשדברתי על הצניעות ועל תאכת היושר ועל החמונה, ומשם יבין הקורא הדברים המעטים שזכרתי פה. ולפי שגם המדרש הזה המדבר על נשמת האדם, ומה יקרה לה לאחרי מותה, מכלל הנפלאות הוא וכנ"ל. על כן לא נשמתה לבב אני הולך לתור ולדרוש בו, לך על דברת שלומי חמוני ישראל ממרחקים, השוחלים מאתי דברי חפץ בענין זה, את קולם שמעתי לאמר אם ים לאחך דבר, לייטר המאמרים המופלאים שבדברי ר"ז בענין עונשי גיהנם, עליך הדבר לעשותו להעמיד דבריהם על מכונן, לפשט עהמומיות שבלב מקלת בני אדם הדומרים תועה, ולקבוע גם אמונת תבות בדרך נכה ונוחה להתפס מרעיון האדם. ואומר בלבי עת לעשות לה'. ויפן לבי להתבונן בפי כתו בדברים שבבר נאמרו בו, ולהוסיף דברים לחזק דברי רבותינו ו"ל מימין ומשמאל, מימין על ידי מקרות שלמות שבינותי בהן ואדע כי הם מגידים לנו מן הטונשים שאחרי המות על דרך שלמדונו רו"ל. ומשמאל על ידי השכל האנושי, כי בלבתו יבר יציג כדמות אלה מדעתו, וכמו שהשכילו על זה הפילוסופים הקדמונים שעמו גם גם בין פלוסופי הדור הזה, ובאשר בתוס לבי לחני דובר, לא אירא מהגיד האמת בקהל רב, וכמו שאמרנו למעלה. ואני קורא דברי אמת, אם פה המדבר ולבו סון, שלבו מרגיש ומאמין מה שפיו מדבר וידו כותבת, ושתיהם הדברים מתקבלים לשקול דעת האדם, והולכים על מיסור אחד עם מקרות הנבואות, ועם מאמרי רו"ל בשיתפרשו מדברינו על מכונן, ויותר מזה לא נוכל לעשות, בי אין מהדברים שיכול עליהן המופת הלימודי:

ושרם אחל דבר, נאמר כי מעיקרי האמונה היא להאמין כי נשמת האדם עליונה ואיננה גוף, ושלא יטעוה מקרי הגוף, ושאיננה צריכה לגוף שתתקיים על ידו, כי תתעלה על כל שלה, בהיותה עצם רוחני מתאחד בעלמותה, ומתקיימת נבחה לעד, כאשר עושה, והנלחית קשורה בצפנה, לא תשתנה בשום דבר ובשום זמן, וזולתי בבת בב"ת, שהוא

לח היולר ד"ה שמלכותו בכל משלה / שלא יעמוד בפניו דבר /
ועל זה הודו עדת החוקרים כלם : גם חזקוה במופתים
הגיונים / ואף כי טבע הענין לינו סובל מופת חותך כמופת
הלמודי / סוף סוף נאמנים מופתיהם ליחרים בלבותם / כי
הולכים על דרך אחד עם הכשל היסר הנעוץ בנו / וכל שכן
ברי לב / שזכו לדעת אלהיהם / שדברנו עליו בספר המדות
(ח"ג פי"ח) / שם יבינו זאת מדעתם : ובן יבינו כי הנפש הזאת
גדלת במינה הבדל עלמי מכל הנפשות אשר תחת השמש /
והחדש לבדו נברח בגלל אלהיה ובדמותו / וכמו שדברנו גם
על זה בספרנו הנ"ל (ח"ח פרק ח' ג') : ובזאת נפש החדש
בעלת הגדולות הללה / ובנחה מושלת על מעשיה / ובוחרת
בחשר תחפץ / שם לחיטין שם להשחית / יודו עדת החוקרים
כלם / שאם תגדק תהיה מוכת אלוה וחן בפיהי הפס ד"ה /
ואם תרשע תתרחק מאור פניו / שבגלל זה הסבר והעונש
המגיעים לנפשות אחרי הפרדם מגויותיהם : ומלבד כי שכל
בחדש בלבתו משריש / יכריע לחמת האמונות הללה / כתובים
הם מפורש בעת אלהי / גם בתורה גם בדברי הנביאים / וכמו
שהאלנו לבחר מעט מזה בספרנו הנל (ח"ח פ"ח / וח"ג פ"י) :
וכן ענין הגמול כתב במקומות רבות בספרי הקדש / יתריכו
הדברים להגיעם הנה ולפרשם בחר היטב / ורבות מהן בבר
העלו חכמי המוסרים ז"ל בספריהם / מלבד זה אין מגמתנו
בחלמר זה להסכיל ולבחר שים גמול על כל המעשים אם טוב
ואם רע / דבר שבבר הודו עליו כלל המשכילים וחכמי ההגיון
ולא יערער עליו כי אם משולח ונעוד השמח בעולם של הפקר /
אבל מגמתינו פה לדבר על פרטי העונשים המגיעים לנפש
החדש אחר המות / כי על זה נשאלנו / ועל זה נשיב לשואלינו
דבר :

לא נחקור בדיעות החוקרים הסולכים בחרחות שכלם מה
יחמינו הסה בספרי העונשים הללו / ואיך יבדלו בזן
החטאים בנפשותם למיניהם / כי לדעתי בפי מספר החוקרים
כן מספר הדיעות / כי טבע הענין מקעלה משכל האנושי /
ואין בכחו להשיג דבר ברור מענין הנפש מה היא אחרי הפרדה

מגויה , וכל לחד מלייר בדמיונו ענין מה כפי דרכו , וולתו ענין לחד , ואם ירלם לחד מהם להעתיק הדבר המלוייר בדמיונו לזולתו ברוח כיו , אין מלה בלשונו להגידו בה , כי מה שהוא מרגיש ומדמיה בעניינים הנפשיים והאלהיים , שהן להם הקלות עם החמריים , יאחר קמיד פנימה , ולא יעתק לזולתנו בחמצעות לומר ודברים . לבד נלמד שהעי"ו שלמונת הגמול עיקר גדול מעיקרי תורתינו , ומי שהינו מאמין בו ובעיניו מקרה לחד לגדיק ולרשע , לאפיקורי יחשב , אין ברעי הגמול הוה מעיקרי האמונה , כי מה לי אם הנפש תנוח בשם או במים או מקולע מכף של כף וכיולא בעונשים מחרידים בלבד . אבל בכרחי הוא שיאמין האדם בי עיני ה' טובות טובים ורעים , ושיביא את האדם במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע , ועל ידי כן יהיה פחד אלהים לנגד עיניו , וישתמר מעוון , ולא יבלע בעיניו ברהומו לדיק ורע לו רשע וטוב לו , אם יודע כי יש עולם אחר , וכל המעשה יסבוב אלהים סם . אלא שהנביאים והחכמים ז"ל הניחו לנו ברמזים ובדברים קלרים מה שקבלו הם בפרטי הענינים הללו , להוליך מלב הקוטים האומרים שלום על נקלה , ויקברנו בלבנם , ויגיירו בדמיונם ענין עונש שהוא קל לנשוא , ויוסיפו לחטוא , ויאמרו שלום לנו גם אם לא נהיה לו במעלות החסידים וכיולא בזה , לבן הודיעו לנו העיקר הגדול שכל קלוי בו , ושלריכין אנו להאמין בו , והוא שעתידים המתים להחיות , אלה לחיי עולם , ואלה לחרפות ולדראון עולם , והוא יום הדין הנדול והנורא המפורש ביותר בחתימת דברי הנביא האחרון , וכן רמזו בקורה ובנביאים . וגם הודיעו לנו העונשים המגיעים לנפש אחרי הפרדה מן הגוף , בספרי הקדם נזכרו ברמז , כי אין מדרך הקורה והנביאים לדבר בהעלומות באלה שאין מוטנות לשכל כל אדם בדברים רחנים , כי חסרי לב יתבטשו בהם , והמשכילים שקבלו האמיתיות מפי חכמי הקבודה יביטו הרמזים האלה , ויפרשו אותן להמון בדברים המתקבלים על דעתם לפים קים כפי כחו , וכמו שכתבנו קדוש לוה בהקדמתנו לספר המדות . וכן נהגו אחריהם החכמים ז"ל , שזכרו הכל במאמרים קלרים ובמלילות שוות , מטעם המבואר . כי גם הם

לא כתבו להדיוטים , אלא לתלמידים בעלי בינה , והסיפרו
אותם להמון בדברים רחבים ומשלים נאותים , כאשר יובנו
אחת , וגם זה כתבנו בהקדמה הנ"ל . ואולם לא בחנו לדבר
פה על שני המשפטים האלה , אותו שאחר המות , ואותו
שהוא ליום התחייה , ואיך קשורים זה בזה , ויקר השלות
שחלו המחברים ז"ל בענין זה בספריהם , וזולתי לדבר מעט
על העונשים המגיעים לנפש אחר המות , כמו שאמרנו ברחשית
המאמר הזה , ולהרחות היכות ראוי עליו בכתובים , ומה דברו
עליו החכמים בתלמודיהם , וקרוהו גיהנם . ואמרו גם של
גיהנם , חצי של גיהנם ומחצלין אותו בחלי רחמים , ונדון
בכך לו בכך , וענין מלאכי חבלה ומיני שחוד , ואמרו שים בו
מדורות מדורות , ושנו שורפים לת הרשעים , ויותר מזה
כתוב בספר הזוהר ובתנדות מענין ההיכלות והמלאכים שנו
דנין לת החוטאים וכיוצא בהלה , שכבר התעוררו עליהן שלמים
וכן רבים חכמים בתורה ובפילוסופיה , לדבר עליהן בחרך שכל ,
ולאחר דבריהם אלו עם האמונות היסרות שאנו חייבין להאמין
בהם , ושבלעדן ימוטו מוסדות התורה והמלוה , והן אותן
שזכרנו למעלה מה שאנו מאמינים על מעלת הנשמה העטורה
הגפוחה בתפנו , שאינה גוף , ולא יגיעה מקרי הגוף וכיוצא ,
כי לזאת יחרד כל לב בשמעו מיני העונשים הנ"ל שתקרחנה לה
בספרדה מן הגוף , שהן אמונות סותרות זו לת זו , שאם
לא יגיעה מקרי הגוף , איך תסלוד מן הגוף , ותצטנן מן
הקור , או תכאב מאחת המכאובים שזכרו , שהן לבד מקרי
הגויות , לא לנשמות המתעלות עליהן , ואין להם דבר
כאלו ?

אך טרם לכתוב המעט שבדעתי להודיע פה , אצלח לת
הקורא על לית אמונים שקבץ בספרו דעות חכמי הדורות
מה שחשבו הם על ענין זה , הוא הרב החכם כמוה"ר מנשה בן
ישראל ע"ה , שהורה נדך לעדת יסורון לחינו הספרדים
שבק"ק אמשטרדם יע"א , כי בספרו נשמת חיים (מאמר ג' פרק
י"ג) התריך בשלה זו , ולהתיר הספקות הניע הדיעות שמלת
בענין זה , ולהעתיקם הנה בקצרה

הדעת הלז יתם לומה לקלת מחכמי האומות / שאמרו כי כל מה שנאמר בענין הם על גיהנם הכל משל / ודבק במחשבת הרשע / ברחוקו כי הבדילו ה' לרעה מכל הצדיקים והחסידים / כי הם כוזהר הרקיע מאירים ומזהירים / ונפשו פורח רחם ולעגה / ואינה מתענגת מזיו השכינה / מתעלמת על לבה / ולרה וינון תמיד / והעלמון והדלמה הזאת הם יסר כמו בשם הם על גיהנם • ואמר עוד כי לדעת הזאת נעה החכם מוהר"ר יוסף אלבו ז"ל בספר העקרים (מאמר ד' פ' ל"ג) / שאמר כי הנפש שעזבה את ה' / והרגילה לעשות מעשים בפי טבע הגוף שהוא הפך טבעה / כשתפרד מן הגוף תכאוב לגוזען הדברים שהורגלה לעשותן / ואין לה כלים להשלים חפלה / ומלד טבעה תשא להדבק בעליונות / ולא תוכל / כי אין לה למוד והרגל לזה / וכשתחזיק לשני הדברים כאחד / לגד מעלה ולגד מעלה / ותתיהן מנועות ממנה / יהיה לה נער ומכאוב יותר מסריפת אש ומקור וקרח נורח ומכאובות סביבים וחרבות / ומנשיכת נחשים ועקרבים / והכל לנפש / לא שתשלוט בה בחש / כי אין החש שלטת בדבר רוחני / אבל על דרך הנ"ל תצטער בצער מופלג / עד כאן דבריו בקלרה • והחכם המעתיק הנ"ל אמר על דברים אלו / שאין נכונים בעיניו / שאין זה דרך רבותינו ז"ל / אלא שם גיהנם ממש / שנידונין בו הרשעים בחש • וגם בעיני אין דרכו נכון / אלא יש מציאות חוצה לנפש שהיא נדונית בה / וכמו שיקבלר לפנינו • ואע"פי שאמרנו שאין החלמנה בפרטי העונשים האלו מעיקרי האמונה / סוף סוף ראוי לנו לחפש אחרי החמת בכל דבר / ולהבין המקרוב ודברי רז"ל שנרשם קבלת אבות שקבלו מפי חכמים גדולים שקבלו מפי הנביאים שידעו דעת עליון / וכפי הדעת הזאת לא יכוון גם שאין / ואפילו בדרך משל לא יאמרו כה :

הדעת הב' היא לרבינו משה בר נחמן ז"ל / והכלל בעולה מדבריו הוא / שהחש שנגיהנם שאמרו בה שהיא שורפת את הנפשות / תינגוכאה של הע"ה / לא כחש שמשתמשין בה בשלהבת וגחלת / ולא כחש היסודית אשר בגלגל החש /

חלק דקה מזלת , וכמו שהקצ"ה נרש לת הנשמות נתכלית הדקות , כך נרש המקום הנקרש ניהנם , ונרש בו לם דקה מן הדקה , שהינו גוף נתפס , והוא קופס הדברים הדקים ומכלס . וכמו שנרש הנפשות הזכות נתכלית הדקות . כן יש ניכלתו לנרוש לם דקה מן הדקה , להעניש ולכלות בו הנפשות החוטלות עכ"ל . ולם דנריו לתונה ודעת , עודם מתמיהים , כי שלתינו היקה , שנשמת הלדם העליונה כשהיא לנדה מופשטת מכל חומר , היא מרגשת מקרה ממקרי הגוף . ולפילו יהיה לם של ניהנם דקה מן הדקה , נהיותה שורפת כדרך הלם , לך תשלוט נשמה , ואין לה טבע שתסבול מן הלם . ולם תלמר שגם הניהנם ושמו אינן גוף ואין נהם דבר ממקרי החומר , לך יהיה ש"כ שורף ומכלה . ושולם מדנרינו שנדבר עוד זה , תרלה כי הטיב לדבר , וכמו שתרלה עוד מדעת הסלמית שנזכר בסמוך :

הדעת הנ' היה דעת הרב ר' משה הליטון ז"ל בדרך הקבלה , למר כבר הקעורנו בתלה כי לוהו המקום שהנשמות יונלות מקומו (מלת מקום ע"ד המכל , לל כמקום שלנו שימדד לתרך ולרוחב) , מכח הניר היונל מעדן , לוהו המקום ממש מקבל כך משפע מלוהו הלם היסודי (אין זה הלם היסודי שנדברי רמב"ן ז"ל . שלמרו עליו שהוא תחת גלגל הירח , שהוא לם חמרי , חלק מדבר על דרך משל ברומו של עולם) , ומכח לוהו השפע הנשפעה בתוכו , יש בו יכולת לתכול לם אחרת , כענין לומרו כי ס' חלדיך לם לוכלה הוא על קנת (דברים ד' כ"ד) לם לוכלה ממש . כי יש לם לוכלת לם , וכמו שהמקום הזה לוכל לם מכח הלם היסודי , כך לוכל ממש כח שהוא גדול מרוח בני חדם עכ"ל , והרב ר' מלייר גבלי בספר עבודת הקדש פי' דבריו , בלומרו כי מלחר שהמשכת הלם היא מהלם היסודית העליונה לניהנם של מעלה . וממנו לניהנם של מטה , עדיין היא בתקפה ובגבורתה לשרוף ולכלות הנפשות ע"כ . ולם דנריו דברי קבלה , שלינו רולה לדבר בה , גם אין ספרו תחת ידי להתבונן גם רלשית ולחרית הדברים , מכל מקום למדנו משם , שאין לם ניהנם שבדברי

חז"ל דומיא דם שלנו , אלא כח עליון שם חובלת שם , והיא נתקפה תיכף ומיכף גם הכחות שבה גדולות מנפשות בני אדם , וכענין שאמרו ז"ל מלינקם על המלאכים שקטרגו בבריאת האדם , כאן אלבשו ביניהם וטרפם , שכל זה משל על חכם העליון המושל בכל , ואם יחפוץ ישים הכל לאין , וכמו אלבש אלהים היא (שמו' ח' ט"ו) . וכן תראה מדבריהם שיש ניתנם שלמעלה וניתנם שלמטה , ועוד יבוא בל זה על נכון . כי הדעת הזאת היא עלמה הדעת שזכרנו תחלה בשם רמב"ן ז"ל , כשיקחנו דבריהם על מכונם , דברי אמת הם הקרובים לשכל האדם , והמתחימים גם עם דברי הפלוסוף , גם הוא יאמין כי נשמת האדם אע"פי שהיא בטבעה נפלית , לא תעמוד בפני יד המושל בכל , ואם יחפוץ ישימנה לאין , וכמו שאמר מחבר הספ"ד מן — . ועתה נשאר עוד להזכיר :

הדעת הד' והיא דעת הרב ר"י אברבנאל ז"ל , שהעתיק מחכם ר' מנחם בן יחיאל הנ"ל בתריכות מספר מפעלות אלהים , כי היא ישרה בעיניו , ואנחנו נעתיק הדברים רק בקצרה , בעבור שהיה מתקבלת על דעתי . הוא אומר , שהנשמות בהבראן , נבראו עמהן נשמים רקיע רוחניים מהטבע השמימי בלתי מוסגים לחום הרוחות , והנשמות לא יתפרדו מתוכן הנשמים הרקיע הרוחניים כל ימי עולם , אם קודם בואם לגוף , ואם בהיותם עמו , וגם לאחרי הפרדם ממנו וכו' . ולאחרי מות האדם תשאר נשמתו עם מרכבת רוחו (שהן הנשמים הרקיע הנ"ל שהיו רוח האדם , ומרכבה לנשמתו העליונה) , אם במקום הזכר אשר בדרך המשלה וההמשל קראוהו רז"ל גן עדן וכו' . ואם במקום מתנגד לנשמה הוא מקום העונש , אשר יכסוף עלותו משם אל מקומו הטבעי , ולא יכול , כי הוא מנחושתי העזות , ואחוז בחבלי הפשעים , אשר שמו לאותו בגוד , וזה המקום נקרא גיהנם , ויתאחד שם הרוח עם הנשמה כפי גודל הטתקתו עכ"ל . וכבר אמרנו שהרב בעל נשמת חיים שמת בדברים אלו , ואמר שכן דעת הרב רשב"י ז"ל בספר הזוהר , ופירש על זה ענין הדיוקנין הנזכר בו , ואמר עוד שכן דעת הרב בעל ספר מעשה ה' . וכך היתה דעת

הפלוסופים

הפלוסופים הקדמונים / כי כן העתיק החכם הכולל מוה"ר
ים"ר מקנדיאה ז"ל בספרו מלרף לחכמה מספר יוחני המדקדק
בהקדמתו לס' הנפש / והתריך בהעתקת דברין • לבל תחנו
לא נבניד המאמר הזה בהעתקת דברי זולתינו / כי נמצומים
רנים יש לי בדברים הללו • האחד כי העגלה או המרכבה הזאת
מדומה הוא / אין לו יסוד במקראי קדש / ואם בעבור הדיוקנא
הנזכר בס' הזוהר / תולי לא כיון לזה / ואין עסקי פה לדברים
מופלאות / כי אם בפשוטות ובדרך השכל • שנית כי הוא
יקרינא רוח האדם / ואני כבר פרשתי זאת המליצה בפי' אין
לענין במסכת ר' לויעם אים יבנה (תוספ' פ"ב מ' ד') / ובחלק השלישי
מס' המדות (פ"ח) • ועוד בכמה מקומות / כי רוח האדם
נקרא כח החושב שבנו / המתלבש בכל כחות הנפש / ועל שמו
נקרא נפש האדם בשם רוח / והוא ברור ומוכרע מכל כתבי
הקדם • שלשית שבהיות העגלה הזאת או הרוח הזה / ענין שמימי
שלא יפסד לעולם כדברי ר"י ז"ל / איך תשלוט בה אש שלנו ?
כי לדברין תמיה היא הנוערת בחש של נחושים / שכן אמר יוחני
המדקדק שהיא נתכת מהתוך ונקפא מהקור וכיוצא / והנשמה
המשכלת השוכנת בה כותבת ומצטערת / כאשר תכאב ממכאובי
הגוף בעה"ו / וכל זה וזה לשכל התנועי / או שתאמר שהשוכנה
על אש דקה עליונה שתשלנה / כדברי רמב"ן ור"מ דליטון ז"ל
שהנתנו למעלה / ואם כך תאמר שוב אין אנו צריכין לתת לה
העגלה או הרוח השמימי הזה / בעבור העבירה בחש :

סוף דבר תרתי מכל הדעות שנאמרו בזה / שאין גם אחת
מהם מקבל / שהגיונם שהזכירו חכמינו ז"ל יהיה אש
לוהט וזורף כחש שלנו / הצריכה למקום ולגופים שתאחז בהן /
אלא קצתן עשוהו משל על נער הנשמה שלא תוכל לבוא במחיצת
הנדיקים / וקצתן מן המופלגים בחכמה כרמב"ן ור' משה דליטון
ור' מאיר נן גבאי ז"ל פרשוהו על אש רוחני כנשמה עלמה /
אם תוכלה אש וכיוצא בזה / ויש בחמת דעת יקרה ומשכלת
לשכל האדם / וכמו שנסביר הענין מעט בפי בחינו / אלא שגם
בפי הדעת הנרורה הזאת / אין דברי חכמים ז"ל מתברריס /
שבפי הנראה מבעני דבריהם / הגיונם שגו נדונין פרשניה

היה לה ממש כאותה הנודעת לנו / ויחדו לה מקומות בארץ / כעס בנתן הארץ ובמעמקיה / ופעם במבחר הכל ארצה במקום הקדש / מאמרים סותרים עצמן / ואומרים לכל דרשנו וחיו • כי על מה שהניחו (בבא קמא ל"ח ע"ב) / מעשה שעשו אנשי עברית זכו / מפני בגמרא דתריצת דמתניתין קתני / שהנה ולא יפקיענה נכותרין ור' יוסי מקיר / ואמרי רבנן לר' יוסי ואת מעשה דאנשי עבריה דתולדת חמה ואמרי להו רבנן / כי' ברבנן תוכנים כי חמי עבריה מבוטרת השמש הוא / שהולך וגילוין בנתן הארץ במקומות ידועים וחמש המים העוברים במעמקיה / כמו שדרך השמש למוג ולבטל המחנים ויהי דומים שבקרקע • ואמר להו ר' יוסי הכוח תולדת הלוח הוא דאלפי לפיתחא דגיהנם / כי' שר' יוסי סובר שהמים החמים הללו בן בעברם מתחת לארץ על מקומות חמות / שהוחמו מן גפריתי ואש שהן בנתן הארץ בידוע לכל / ואמרי הן תולדת הלוח • וגרלה יש בן משפע השמועה / שהולכן המקומות החמים הם גיהנם שהו כדוגין נפשות בני האדם • ומלבד שכל זה מרעים דעת האדם / וכמו שהרחיקו דעות חכמי ישראל המופלגים בחכמה ובירלה שגעו כלם מהמין סיסיה משפע הנשמה בלא של נחלת ושלהבת כעין הם שלנו • הלא שרבותינו ז"ל אמרו במקום אחר (עירובין דף י"ט ע"ח) / ואמר ר' ירמי / ב"ר אליעזר שלשה פתחים יש לגיהנם / אחד במדבר ואחד בים ואחד בירושלים / במדבר דכתיב וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה / בים דכתיב מבטן שאול שועתי שמעתי קולי / בירושלים דכתיב נאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים / ואני אבי ר' ישמעאל אשר אור לו בציון זו גיהנם / ותנור לו בירושלים זו פתחה של גאנם / אבי שנתנו מקום הגיהנם בציון / לא בנתן הארץ / ואם תמנם זה נפלג יותר לתת בציון מקום הכבוד / גיהנם אם וחשך / הלא שמא יאספו החטאים בנפשותם לקבל עונשם ? זה נאמת דבר מבהיל מאד • ויותר מזה אין יספיק הר ציון למקום הגיהנם / שאמרו הם ז"ל עליו שכל העולם כלו לגיהנם ככשוי לקדרה / ובפרקי ר' אליעזר אמרו שכל מדור ומדור עמקו מהלך ת"ק שנה / ובאגדה אמרו שמדד הבית הראשון שבגיהנם ומלא בה ק' מלין אדם וכ' מלין בעזבין / ואלה

בהגדות הגיה הרמב"ן ז"ל בשער הגמול שלו , ומקצת דבריו
העתיק הרב הכותב בספרו עין יעקב פרק עוזין פסין , לכל
כבר הזהרנו שבמאמר זה לא נעתיק דברי וולתינו בתריכות ,
רק מעט הצריך לענינינו , והקורא יקרא הדברים במקומם ,
ורק רמזתי עליהן להרחות שכל זה לי לפשר . וזה מופת לכל
שלא בקשו חכמינו ז"ל תגדותיהם להדיוטים , שלא יבינו בהם
רק פירוש המלות , לכל בקובים לבעלי דעת רחבה , הם
יבינו גם , ויפרשום כהוגן וכהלכה , וכמו שעשה רמב"ן ז"ל ,
כי בחמת הר ניון כלו לא יספיק להיות לפילו רק מלא לחדר
לחד מגיהנם , כפי המדה שנתן לו ר"בל בהגדה וכנ"ל ,
ולפיך יפיה ענין זה כפשוטו דבר שהוא נגד החוש ונגד הדעת ,
וה' לבדיס לחת , וכל החמונות שלחו מחמינים בהן , הם
לחת ושמחות לעד , ולא יתערב זרות בחמונתנו וכאו שחמרנו
גם' המדות (מ"ב פ"ה) כשבארנו על מדת החמוגה . ובן חמר
הלים המעולה הרב הגדול מהור"ר שמואל לידלים ז"ל , שפתים
ישק כי בחדושי הגדות שלו על מאמר זה , בתב לבאורה הוא
מגומגם , דבתחה של גיהנם בירושלים ניחא (בלומר לפילו
כל העולם בכפוי קדרה לגיהנם , לפשר שיהיה לו פתח קטן
בירושלים) , אבל הגיהנם גופא בציון , דבר שאי אפשר
הוא , דהגיהנם גדול במו ס' פעמים בדן עדן , וג"ע גדול ס'
פעמים בעולם כראמרינן בסם' תעניות ? הרי שהחליט לומר
שהוא דבר שלי לפשר , ומקוטנתו שם לקח למד שגם שדעתו
כדעת רמב"ן ז"ל שהור גיהנם הוא חור דק לשרוף הנפשות ,
ולנחנו נדבר עוד על זה . והנה ממקר המעט הזה שחקרנו
פה , קבין מה עוב לם נייעב מאמרי החכמים שבגלנו ובדומה
להן בדרך פשוט וברור עד שיסכימו עם החמונות שבידינו על
הנשמה , ולינו שקול דעת הלדם : ועתה נעריך בזה דבריס
קלרים , כי הומן קלר להאריך , והדעת קלרה מהשיב עומק
הדברים :

ידענו שלין בכל חמרים הנמלאים תחת השמש גם לחד שכחו
רב לו להשחית ולכלות חמרים וולתו כמו לשם ,
ושונתו עלינו שלשה ערשים , הן , אבל כמו לשר שלכל הלם

וגו' (ויקרא ד' ג') ודומיהן • הכני שרף כמו הנח שרף (שמ' ט"ז) • והשלכי בער כמו בוער בהם (במדב' ג' ג') • ושלשתן על פעולות הם מה שפעולת בחמר שחוזה בו • אבל מורה על השחנות החומר ממה שהיה על ידי כח דבר תינוק שפגע בו / בין שיחנה לגמרי / ובין שיחנה בקלת סנולותיו הרחוקים / ולכן נופל על כל דבר פועל נוולתו ומחנהו כמו החרב המחנה לא החי מחייה למות / וכן כל דבר ממית / יפיל עליו לשון אכילה / כמו וירב היער לאכול בעם מאשר אכלה החרב (ש"ב י"ח ח') / ומעתם זה נקרא לעיסת המזון אכילה / כי משנהו ממה שהיה / ולכן הא שגם תיק אשלוש בחמרים רגיש ומחנש ממה שהי / לכן נופל עליה לשון אכילה / וחולש נגדלה הא המפסדת נכחה משאר המפסידים והמכלים / שכשתחד בשאר החמרים / משנהו מחנית הרחשון לגמרי / ושעשהו כאילו לא היה / כי הענן הנאכל מן הא / לא משתיר ממנו כי אם דמן / ואין כן שאר המכלים המשתירים מהן נזרים וחלקים / כמו החרב והמים ורוח סערה וכיוצא / לכן הונח לשון נער בכרע על הא / כמו כאשר ינער יער (מלכי' פ"ג ט"ו) וכיוצא / כי ערש נער / נופל על ענין הסר לגמרו / לא נשאר מהניתו דבר / כמו ונערתי לחריון כאשר ינער הגלל עד תומו (מ"ב י"ד י') / ולפי שבשאון הלהב נעלם וכיוצא / כי אפשר שלא יסור דבר מה מן הענן וינער זה המעט / נקרא לחיות הלהב נעירה / שעל ידו נאכל הדבר / וכן נגדלה הא עוד משאר המכלים שאפ"י שמשנים הדברים / לא יקערנו חלקה החומר הנשחת בחלקי המכלם / לבד הא שהיות נכנסת בחומר לחר תבדול כל חלקיו עד היותר קטן / ותשלף אליה עדים מחלקיו ותעלם בעצמן / כי הדמן הנשאר מן הענן הנערף מעט נגד עם שהיה בתחלה / והחסר כלה בעצמן / וכן גר דולק וכיוצא • ובדברים שאין הא שולטת עליו לכלותן / כמו הכסף והזהב / הנה נהיות בהם סיגי נחשת ובדיל / כשתבדיל חלקיהן / תקח מהם חלקי הסיגים ותעלם בעצמן / והנותרת טהור הוא / כיוצא שהא מערפת המכזיות / לכן הונח עליו לשון ערפה / שלדעת יורה על ענין השחינה הולת / כי ערף ולרף נופן הא אחד בתבורו עם הורחתו / אלא שערף על שחינת הסגים לשאר החומר / והרף על שחינת חלקיו ולכלוכו / וחולי מלשון

זה השמעון תו"ל נתמרס מי שדעתו יפה שורפה חיה • ולפי שכח הזה עצום מאד להבדיל בין חלקי התמרים בתחום / ולשתוב חלון כרגע חלקי הדבר הנאכל בו / כשיגע בכשר תחי הכאב גדול מאוד / והיא התום והשרפה שהנו מרגישין :

והנה העליונים והתחתונים מעשה אלהים הם / על אחד עשתן / וקשר הדברים אל בחלה / חלה בללים וחמרים / וחלה כתות נסגנות עומדות בעלמותן • ולכן התוארים שהנו מכנין בהן הדברים התחתונים / בהן הנו מכנין גם העליונים / לפ על דרך ההשאלה / לפ כפי התמת וכפי דרכן • וכמו שנוהג ענין זה גם בנוף וגפן / כי הנו מכנין מעשה הנוף ומעשה הגפן על דרך אחד / ושתיהן תמת / כל אחד כפי דרכו • לדתמת על חוש הראות הנו תומרים וירק והנה בחר בשדה (בראשי' כ"ע כ') / ועל עין הלב הנו תומרים ולבי רואה הרבה חכמה ודעת (קהלי' ח' ט"ז) / וירק כי לפ יוכל לן (בראשי' ל"ב כ"ו) ודומיהן / וכן הוח בכל התוטים החנונים והפגימים / וכמו שהחלונו לבחר בספר המדות (חלק ג' פ"ח) • וכן הוח בהשוות התוארים בין העליונים והתחתונים / שהכח העליון הדומה בפעולותיו בדברים החמרים ובדברים הנעלים מן החומר / לפעולת הכח התחתון בדברים החמרים / נתארם בשם אחד • ולכן הכח העליון התוכל והמוער והשורף והלורף (וכל זה ע"ד משל) בדברים העליונים / כדרך שעשה הזה בדברים התחתונים / נכנהן בשם אש • ובהיות כי גדול תדוניע ורב כח / וכל אשר יחפון יעשה / ויוכל לכלות ולבער בתחום גם נפשות ורוחות / ואש רוצה לא ישאר מלורתן הראשונה מחומה / וכמו שהודו על זה גם הפלוסופים / וכמ"ש למעלה / שהוח לשון בער ותוכל שנאמר על האש / ופעמים שילך מקלת ויאחר מקלת / שהוח לשון שרף ולרף שנאמרו על האש / יכנו הנביאים לת הכח הזה בשם אש / ובשזכירו עברת השם כשיכול בעוצי הרשעיות הגדולות / ייחסו הפעולות האלה לאש / להודיענו תוקף הפעולת ההלה / כמו כי ה' אלהיך אש תוכלה הוח (דברים ד' כ"ד) • ואמ רגילין לומר על זה שהוח משל / שכל הוח משל לאמת / יודיע שניד השם ב"ה היכלת להענים בתחום את הרשעים / לכלות ולבער עוצי הרשע מן הארץ /

ולהפרע גם מנפשותיהם כענין הזה . ובנגוף דניזל מפורש חוץ הוים עד די כרסון רמיו / ועתיק יומין יתיב וגו' / כרסיה שביבין די נור גלגלוהי נור דליק / נהר די נור נגיד ונפיק מן קדמוהי וגו' דינין יתיב וספרין פתיחו / חזה הוית וגו' עד די קטילת חיותה והובד גשמה ויהיבת ליקידת אשא (דניל ז' , ט' , י"ו) / הרי שהוא מכנה הכח העליון הנוקם מצריו לאש בוערת . ואחר שמחר עד די קטילת חיותה והובד גשמה / שהוא המות ושיאבד גם גופו / לית יאמר עוד ויהי גם ליקידת אשא / וכבר אבד הגוף / אבל יזדעזע על הנפש שתשחת גם היא באש העליון שכתב . והן הן עלמין דנהרי הרב ר' משה דליהון שהצלתו למעלה שתמר שיש באש הזאת יכולת לאכול גם לחברת / וכך תוכל ממש כח שהוא גדול מרוח בני אדם / כלומר הכח העליון הזה יוכל לכלות גם כחות יותר מלומות מרוח בני אדם / וזה ברור אפילו לדעת הפילוסופיים שהוא ב"ה נכחו הב"ת מושל בכל / ויוכל לעשות בעליונים כמו בתחתונים . ועל זה נשען מה שאמרו ז"ל אין הקב"ה נפרע מן האומה עד שנפרע תחלה משריה / שנאמר יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה באדמה / והרי זה מקרא מפורש / אלא שנשלוש פינו מדבר בלה / כי גם העלומות משכלנו / ואל האש הזה כיון גם האיש הגדול רמב"ן ז"ל / ודעת לנבון נקל :

החתימה באחת מהקונטרסים הבאים

בשורת ספרים חדשים

הנה נדפס קול שכי לכשים / מכריס לחברתנו / ר' יואל ברי"ל / ור' אהרן האללע / להוציא לאור חמש מגלות עם תרגום אשכנזי / ולכאדר בתר הטב / לתועלת התלמידים ומלמדיהם / דהייכו :

על מגלת שיר השירים / יוציאו לאור תרגום של מוריהו משה מדעסויא ז"ל המצוי תחת ידם / וילוה שיו בתור המלות בקצור דברים . על מגלת קהלת / יש תחת ידם תרגום של התורני מוה' דוד פ"ל פר"ח / אשר תרגם ע"פ בתור רביהו משה ז"ל הנדפס בשנת תק"ל / וילוה אליו הבאור הנ"ל / וכו

יתוקנו

יתוספו ליזה הערות מחברנו ר' יואל ברי"ל יצ"ו • ושאר המגלות הכותרות / לות לויפה ולסתר / יתורגמו מחברנו ר' אהרן האללע יצ"ו / ועל ידיהן יבוא גם בלוור בחבר הזה בלשון לח וקל •

וזה החלם לעשות • כעת שיודעו להם ג' מאות התומים נקובי שמות הרוצים לקחת חמש המגלות החלה / (כי לולי יהיו המחברים בטוחים / שיסובו להם דמי הדפוס / ולא יבואו לידי היזק / בהיות שכבר התחילו המדפיסי' גם בישראל (לולי לאותה בושה !) לעבור על לאו לא תסיג גבול רעך יתחילו את הדפוס במגלת רות / על ג' מיני נייר שונים • ומדי גאתה מתחת המכבש יחלקו הספרים בין התומים במחיר כספה לסר יוסף עלי' • ולאחריה תבוא מגלת לסתר / ודרכה כדרך הראשונה / וכן כולם עד תום כל הדפוס לפני מלאת שנה תמימה •

בסוף כל הספר יבוא תרגום כל מלות זרות הבאות בחלה תמצה הספרים / וגם המלות המסתעפים ממנו דומה למה שקורין בל"ח [דיקציאנער / ווערטערבוך] / וגם כזה תהי' התועלת רבה להתלמידים ומלמדיהם •

בחיר המגלה הראשונה / היא מגלת רות / הוא קצוב עתה ויהי' חי"ת גדולים על נייר יפה / הו ויו"ן גדולים על נייר פשוט • והתרבע הנשארות הלא המה תמכרנה כפי לסר יוסף עליהן אז / לם יוגמרו בעז"ה ויצאו לחלק / לומנם יהי' לם כל היש בטוח שלא ייקר השער / לבל יהי' מקצר כפי הלפסרי • המגלות החלה לא תמכרנה לחת לחת לבדנה ולא שתים לבדנה / כי לם כל הרוצה לקחתם יתחייב לקחת כלם יחד •

כל המתעסק בלסיפת התומים יקבל העשירי בשכרו / ושמות התומים יודפסו לפני הספר / לאחר כלות כל הדפוס לי"ה • וכל הרוצה להודיע לת מגזתו לנו בזה הענין / יכתוב לנו פאסטפרייא תחת ארדעסי הנרשמת למטה •

את כל זה רלינו להודיע לל לחינו בית ישראל מובקצי בין במקרא מפורש ושוס שכל / חובבי החכמה והמדע בלבב טהור ורוח נכון / כי המה יתהדו בלתי ספק לבוא לל החתום / ויקיתה שברם לתם ופעולתם לפניהם תצלח / להגדילם רב טוב ותושי' מלת לדון הנלום •

חברת שוחרי השוב והתושיה •